

φάγει, τὸ ἔβιδον χέρι μὲ χέρι καὶ τὸ ἐλάμβανε ὁ πεινιός. Ἀπὸ τὸ παράθυρο τῆς φυλακῆς ἔβγαине ἕνας καπνός, μία ἀχνία ὡσὰ σύγγεφο μαῦρο, τοῦ ἀναγκαίου ἢ θῶμα τῶν ἀνθρώπων· οἱ ἠλικιωμένοι ἀνθρώποι ἐκινδύνευσαν, ἐρχονται εἰς τὰ ὀλοίσθια καὶ ὀλίγοι ἐξημερώθησαν ἀποθαμμένοι.

(Παναγιῆς Σκουζές, Χρονικό, 19ος α:.)

41

...καὶ τοὺς ἐλέγαμεν ὅτι· αὐτὰ τὰ ὀνόματα θέλομεν οὔτε εἰς τὸ Σίναιον ὄρος νὰ φάμεν, ἀλλ' ὁ γέροντάς μου δὲν ἔπρωγε κρέας εἰμὴ αὐγά, τυρί, βούτυρον, γάλα· εἰχτημεν καὶ εἰς τὸ δισάκκιον διὰ τὴν Παρασκευὴν αὐγοτάραχο, χταπόδι ξηρόν, τὰ δὲ προσφερόμενα, ἢ τὰς λείας μᾶλλον ἐν εἴπω, ὁ Γροσάρας μὲ τὸ γέρικο μουλάρι τὰ ἐκουβαλοῦσεν εἰς τὸ μετόχιον καὶ ἤρχονταν ὀπίσω ὅπου τὸν ἐπεριμέναμεν καὶ μᾶς εὗρισκεν. Ἀφοῦ ἐπεράσαμεν κάμποσα μαντριά ἐγένινεν ἕνας κατάλογος καλούτσικος ἕως 350 γιδοπρόβατα καὶ μία ποσότης τουλουμοτύριον καὶ βούτυρον.

(Χρονικό, 18ος α:.)

42

Ὁ ὕρανέ, ἐσὺ εἶσαι ἀπροσωπόληπτος μάρτυς τῶν τοιούτων κακουργημάτων. Ἡλιε, ἐσὺ δλέπεις καθημερινῶς τὰ τοιαῦτα θηριώδη τολμήματα. Γῆ, ἐσὺ ποτίζεσαι ἀδιακόπως ἀπὸ τὰ ρεῖθρα τῶν ἀθῶνων αἱμάτων. Ποίος ἔχει στόμα νὰ μὲ εἰπῇ τὸ ἐναντίον; ποίος εἶναι ἐκεῖνος ὁ τίγρης ὁμόρφος τῶν τοσοῦτων ἀνομημάτων, ἅς εὕγη εἰς τὸ πορὸν, καὶ διὰ πολέμιόν του μάρτυρα θέλει ἀποκτίσῃ δλην τὴν κτίσιν, ἥτις ἀγλώσσωσ γογγῶ διὰ τοὺς ἀδίκους ὡδε ἐκχνομένους ρύακας τῶν ἀνθρωπίνων αἱμάτων.

(Ρήγας, Πολιτικὴ Διοίκησις...)

43

...διὰ τοῦτο, εἰς ἄλλο τι δὲν χρησιμεῖει ἢ παροῦσα μου ξεχωριστὴ Ἐπιστολὴ, εἰμὴ μόνον διὰ νὰ σὲ εἰδοποιήσω, ὅτι, ἀνίσως ὁμοιάξεις ἐκείνους ὅπου πρῶφροουσι τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος χωρὶς νὰ ἀναστενάξωσι, νὰ μὴν χάσῃς τὸν καιρὸν σου ματαίως εἰς τὸ νὰ ἀναγνώσῃς τὸ πονημάτιόν μου τοῦτο.

...Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἱστορία παντελῶς σχεδόν, ἢ πολὺ σπανίως μᾶς ἀναμνήει ὑποκείμενα ἀξία, ὑπὸ τῆς δουλείας, τὸναντίον δὲ πλουσιοπαρόχως ἐξιστορεῖ μύρια ὀνόματα μεγάλων ἀνδρῶν ἐλευθέρων πολιτειῶν, ὡσάν ὅπου μία ἐλευθέρα πολιτεία εἶναι πρὸς τὰ ἀξία ὑποκείμενά της, ὡς ἔν καλλιεργημένον περιβόλεον πρὸς τὰ ἀνήθου, τὰ ὅποια καὶ γνωρίζονται, καὶ χρησιμεύουσι, καὶ ἐπαινῶνται.

...Πόσοι, ἄραγε, ἄνδρες ἀξιοὶ γεννῶται εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καθὼς γεννῶνται, οὕτως καὶ ἀποθνήσκουσι, μὴν ἔχοντες τὰ ἀναγκαῖα μέσα εἰς τὸ νὰ κατορθώσουσι μεγάλα πράγματα.

(Ἑλληνικὴ Νομισματική)

44

Ἢταν εἰς τὸν πόλεμον ἐλαβόνετο κανένας θαρῆς καὶ δὲν ἤμπεροῦσαν νὰ τὸν πάρουν, τὸν ἐφιλοῦσαν καὶ ἐπειτα τοῦ ἔκοψαν τὸ κεφάλι. Τὸ εἶχαν εἰς ἀτιμίαν, ὅπου οἱ Τούρκοι νὰ πάρουν τὸ κεφάλι του. Ἀπὸ τριάντα ἕξι πρωτοαδελφία, μόνον ὀκτὼ ἐγλύτωσαν, οἱ ἄλλοι ἐχάθησαν ὅλοι· δὲν εἶναι διάσυλο, ὅπου δὲν εἶναι θαμμένος Κολοκοτρώνης. Χω-

ριστὰ τὰ δευτεροαδελφία, θεῖοι καὶ λοιποὶ φίλοι χαϊμένοι. (Θ. Κολοκοτρώνη, Διήγησις περὶ τῶν συμβάντων τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς)

45

Ἢμως τοῦ κάκου κοπιάζετε. Ἢν δὲν ὑπάρχη σ' ἐσᾶς ἀρετὴ, ὑπάρχει ἡ δικαιοσύνη τοῦ μεγάλου Θεοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ βασιλέα. Ἢτι ἐκεῖνοῦ ἡ δικαιοσύνη μᾶς ἔσωσε καὶ θέλει μᾶς σῶσῃ· ὅτι ὅσα εἶπε αὐτὸς εἶναι ὅλα ἀληθινὰ καὶ δίκαια — καὶ τὰ δικά σας ψέμματα δολερὰ. Κι ὅλοι οἱ τίμιοι Ἑλληγες δὲν θέλει κανένας οὔτε νὰ σᾶς ἀκούσῃ, οὔτε νὰ σᾶς ἰδῇ, ὅτι μᾶς φαρμάκωσε ἡ κακία σας, ὅχι τῶν φιλανθρώπων ὑπερκόγωνέ σας, ἐσᾶς τῶν ἀνθρωποφύγων ὅπ' ὄλο ζωντανούς τρῶτε τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἑπαρασιζέστε τοὺς ἀτιμούς καὶ παραλυμένους· καὶ κατανήσατε τὴν κοινὴν παραλυσίαν.

Ἢ ὁ περίφημος Ναπολέων, ὁ βασιλέας τῆς Γαλλίας, ὅπου τίμησε τὴν ἀντρεία καὶ τὴν σοφίαν τοῦ πολέμου κι ἀπὸ μικρὸς ἀνθρώπος ἐγένε αὐτοκράτορας, βασιλέας ἀπολεμημένος — ὁ Χάρος τὸν σκότωσε μὲ χωρὶς ντουφέκι καὶ σπαθί, καὶ κατέβηκε εἰς τὸν Ἄδη μὲ φόρεμα ἐννιά πῆγες πανί. Ἢ ὁλος ὁ κόσμος δὲν τὸν χῶραγε, ὅλα τὰ πλοῦτη τοῦ κόσμου δὲν τοῦ φτάναν, ἐννιά πῆγες πανί τοῦ ἔφτασε καὶ τοῦ περίσσεψε.

(Στρατηγὸς Μακρυγιάννη, Ἀπομνημονεύματα)

46

—Κύριε Ἀρχηγέ, μὴ μᾶς ἀντικόψεις ὅτι τὸ ἔχομεν ἰδῆ δεινον, ὅτι θὰ τοὺς νικῶμεν εἰς τὸ γιουρούσι.

Καὶ πάλιν τοὺς ὠμίλησα καὶ δὲν ἐστάθη τρόπος νὰ τοὺς ἐμποδίσω.

Τέλος τοὺς ἀνάσπασα εἰς τὰ χεῖλη μὲ ποταμηδὸν δάκρυα, τοὺς ἔδωσα ἀπὸ τρία δάκτυλα ροῦμι, τοὺς ἐμبارκάρισα εἰς τὴν λέμβον μου, ἐμβῆκα καὶ ὁ ἴδιος διὰ νὰ τοὺς ἐνθαρρύνω καλλιῶτερα καὶ ἀνέβημεν ἐπάνω τοῦ Ὀρδοῦ, μῆψους εἰμπερέσω πάλιν νὰ τοὺς ἐμποδίσω.

Εὐθύς φωνάζουσι ὅλοι μονομιάς:

—Καπεταναῖοι μας καὶ ὅλοι οἱ συνάδελφοί μας, συχωρᾶτε μας· νὰ κοπιήσῃτε μαζί μας εἰς τὸν χορὸν τῶν ἐχθρῶν μας.

(Ἀπομνημονεύματα Ἀλέξανδρου Δ. Κριεζῆ)

47

Ἢ Κιαγαγιάμπης τοῦ Κακλαμανπαζᾶ ἐσφαλίσθη εἰς ἕνα ὄσπιτιον ἢ ληνόν, ὅπου ὁ Δ. Πλαπούτας μὲ μέρος τοῦ σώματος τοῦ ὤρμησε ἐναντίον τοῦ ρηθέντος Κεχαγιάμπη, ὅπου ἐμβῆκαν οἱ Ἑλληγες ἐντὸς τοῦ ὄσπιτιου καὶ ἐφόνευσαν καὶ τὸν Κιαγαγιάμπην καὶ ἄλλους 17, ὅπου ἀπὸ τοὺς Ἑλληγες δὲν ἐδλάφθη τινάς, ὅπου ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἐσκοτώθησαν ὑπὲρ τοὺς 300 ἐκτὸς τὸ πλῆθος τῶν πληγωμένων, ἀπὸ δὲ τοὺς Ἑλληγας 20 σκοτωμένοι καὶ πληγωμένοι.

(Ἀπομνημονεύματα Γενναίου Θ. Κολοκοτρώνη)

48

Εἰς τὰς 10: ἀπριλλίου τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα μηνοῦ τὸν Πατριάρχην νὰ παρρησιασθῇ εἰς τὴν Πόρτα φθάνοντας συνάγονται τὸ Μινιστέριον τῶν Τουρκῶν ἐξετάζοντάς τον, ὅτι ἐσὺ πῶς δὲν μᾶς ἔδωσες εἰδήσιν διὰ τὴν ἑταιρίαν αὐτὴν, ἀπεκρίθη ὅτι εἰδήσιν δὲν εἶχα περὶ τοῦ πράγματος αὐτοῦ, ἐσὺ πρέπει νὰ εἶχες εἰδήσιν, ἀποκρίθη, ὅτι τὸν σκοπὸν σας ἐγνώρισα ὅτι ἔχετε νὰ μὲ θανατώσεται ἀποφασίσειται καὶ μὴν μὲ τυρανεῖται, καθ' ὅτι εἶμαι τῆς ἡλικίας: 77: χρονῶν, καὶ ἕως σήμερον δὲν ἐγνώρισα καμμίαν ἡμέραν τῆς Ζωῆς μου τὴν χαρὰν. (...) ἐκεῖνη ἡ ἡμέρα ὁ τρόμος καὶ ὁ φόβος ποῖος νὰ Πρωτοκρηφθῇ μόνον ὁ Ἑβραῖοι εἰς τὸ μέσον, καὶ ἐπερίτεζαν αὐτὸν μετὰ τρεῖς ὄραις ἀπέρασεν ὁ σουλτάνος, ἰνκόνητος νὰ ἰδῇ αὐτὸν ἴδιον ἐκρέμασαν, καὶ ἔλαβεν μεγάλην εὐχαρίστησιν τὴν ἴδιαν ἡμέραν τὸ πάσχα....

...ἤρχησαν νὰ πηγαίνουσι διὰ τὸ Φαναράκη μέσα εἰς